

CZU: 343.611(478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4012075>

ACȚIUNEA ȘI INACȚIUNEA CA FORME ALE FAPTEI PREJUDICIABILE PREVĂZUTE LA art. 146 DIN CODUL PENAL

Rodica BERDILO

Universitatea de Stat din Moldova

Oricare acțiune de lipsire ilegală de viață a unei alte persoane, posibilă în condițiile aflării făptuitorului în stare de afect, poate exprima conținutul faptei prejudiciabile prevăzute la art.146 din Codul penal al Republicii Moldova. Important este ca o astfel de acțiune să demonstreze spontaneitate și să nu presupună crearea prealabilă de condiții pentru lipsirea ilegală de viață a victimei. Infracțiunea prevăzută la art.146 CP RM poate fi comisă pe calea inacțiunii. În cazul omorului în stare de afect comis prin inacțiune, obligația făptuitorului de a menține viața victimei este stabilită de un act normativ extrapenal, care fie constituie lege, fie dezvoltă o lege, fără a crea reglementări de sine stătătoare. Criteriul de delimitare a infracțiunii prevăzute la art.146 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.162 sau 163 din CP RM este următorul: în situația omorului săvârșit în stare de afect, făptuitorul dorește sau admite moartea victimei; în cazul neacordării de ajutor unui bolnav sau al lăsării în primejdie, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.162 sau 163 CP RM, față de moartea victimei făptuitorul poate manifesta exclusiv imprudență. Dispozițiile extrapenale pot doar contribui la interpretarea art.146 CP RM, însă nu pot stabili temeiul juridic al răspunderii penale pentru neexecutarea de către făptuitor a obligației de a menține victima în viață.

Cuvinte-cheie: *omor săvârșit în stare de afect, latură obiectivă, faptă prejudiciabilă, acțiune, inacțiune, obligație, intenție, imprudență.*

ACTION AND INACTION AS FORMS OF THE PREJUDICIAL ACT SET FORTH IN art. 146 OF THE PENAL CODE

Any action of unlawful deprivation of life of another person, possible under the condition of the perpetrator being in the heat of passion, can express the content of the prejudicial act set forth in art.146 of the Penal Code of the Republic of Moldova. It is important that such an action demonstrates spontaneity and does not presuppose the creation of conditions for the illegal deprivation of life of the victim. The crime set forth in art.146 PC RM can be committed by inaction. In the case of murder in the heat of passion committed by inaction, the perpetrator's obligation to maintain the life of the victim is established by an extra-penal normative act, which either constitutes a law or develops a law, without creating regulations on its own. The criterion of delimitation between the crime set forth in art.146 PC RM and the crimes set forth in art.162 or 163 PC RM is the following: in the case of murder in the heat of passion, the perpetrator wishes or admits the death of the victim; in the case of withholding help from a sick person or abandonment in danger, the perpetrator wishes to produce the danger of death. In the case of the crimes set forth in art.162 or 163 PC RM, regarding the death of the victim, the perpetrator can only express imprudence. The extra-penal provisions can only contribute to the interpretation of art.146 PC RM, but cannot establish the legal basis of the criminal liability for the non-execution by the perpetrator of the obligation to keep the victim alive.

Keywords: *the murder in the heat of passion, the objective side, the prejudicial act, action, inaction, obligation, intent, imprudence.*

Introducere

Latura obiectivă a infracțiunii este unul dintre cele patru elemente constitutive ale infracțiunii, în baza cărora este determinat gradul prejudiciabil al infracțiunii. Aceasta rezultă din art.15 CP RM. Totodată, din alin.(1) art.52 CP RM rezultă că în lipsa laturii obiective a infracțiunii nu există componenta infracțiunii. Așadar, prezența laturii obiective a infracțiunii este obligatorie în vederea stabilirii temeiului răspunderii penale. Dacă lipsește acest element constitutiv al infracțiunii, atunci nu se poate vorbi despre lezarea obiectului infracțiunii. Nu este relevant să vorbim nici despre atitudinea psihică a făptuitorului față de ceea ce nu există. În astfel de condiții nici făptuitorul nu poate fi numit subiect al infracțiunii.

A.F. Parfionov relevă: „Etapa inițială în evoluția unei atingeri asupra obiectului apărut de legea penală o constituie acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă. În cazul infracțiunilor cu componentă materială, ca semn obligatoriu apar și urmările prejudiciabile. Procesul de evoluție în săvârșirea unei infracțiuni de la fapta prejudiciabilă până la producerea urmărilor prejudiciabile formează raportul de cauzalitate între acea faptă și

rezultatul infracțional, raport care este un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunilor cu componentă materială. Timpul, locul, metoda, mijlocul, instrumentul, ambianța (circumstanța) sunt semne secundare ale laturii obiective a infracțiunii" [1, p.4]. Altfel spus, latura obiectivă a infracțiunii reprezintă acel element constitutiv al infracțiunii, ce caracterizează aspectul exterior al atingerii aduse valorilor și relațiilor sociale, care constituie obiectul evaluării subiective de către subiectul infracțiunii, cu condiția că atingerea dată este comisă într-un anumit loc și timp, că ea presupune aplicarea unei metode, a unui mijloc sau instrument și că această atingere implică o anumită ambianță (circumstanță).

În legătură cu infracțiunea prevăzută la art.146 CP RM, S.Brînză afirmă: „Latura obiectivă a infracțiunii analizate are, practic, aceeași configurație ca și latura obiectivă a omorului intenționat (art.145 CP RM) [2]. Din analiza art.146 CP RM se poate vedea că omorul săvârșit în stare de afect este o infracțiune cu componentă materială. Structura laturii obiective a acestei infracțiuni înscrie: 1) fapta prejudiciabilă, și anume – acțiunea sau inacțiunea de lipsire ilegală de viață a unei alte persoane; 2) urmările prejudiciabile exprimate în moartea cerebrală a victimei; 3) raportul de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. În afară de aceste trei semne constitutive, apare și al patrulea, care nu este caracteristic pentru celelalte infracțiuni săvârșite prin omor. Prezența acestui semn specific al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.146 CP RM rezultă din sintagma „stare de afect [...], provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei”. Deci, cel de-al patrulea semn constitutiv al laturii obiective a omorului săvârșit în stare de afect constă în provocarea stării de afect de actele de violență sau de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei.

Cele patru semne constitutive, menționate mai sus, sunt necesare și suficiente pentru a caracteriza latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.146 CP RM. Având un caracter obligatoriu, aceste semne constitutive condiționează pericolul social al faptei incriminate în art.146 CP RM. Astfel, semnele date trebuie luate neapărat în considerare la calificarea unei fapte în baza art.146 CP RM.

Potrivit alin.(1) art.14 CP RM, „infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală”. Fapta subiectului este un semn indispensabil al oricărei infracțiuni, deoarece orice infracțiune constituie o faptă.

În opinia lui A.N. Popov, L.A. Zimireva și P.V. Fedâșina, „fapta prejudiciabilă, ca semn constitutiv al laturii obiective a infracțiunii, constituie un act ilegal și socialmente periculos de conduită umană” [3, p.10]. Din alin.(1) art.14 CP RM rezultă că fapta prejudiciabilă, ca semn constitutiv al laturii obiective a infracțiunii, presupune două forme alternative: acțiunea și inacțiunea.

În continuare vor fi analizate acțiunea și inacțiunea ca forme ale faptei prejudiciabile prevăzute de art.146 CP RM.

Rezultate și discuții

Teoreticienii dreptului penal propun definiții asemănătoare ale noțiunilor „acțiune” și „inacțiune”, care desemnează formele de exprimare a faptei prejudiciabile. P.P. Fomin menționează: „În sensul dreptului penal, acțiunea este un act de comportament volitiv și conștient al subiectului, care își găsește expresia în comiterea unei atentări socialmente periculoase, descrise în legea penală. [...] Inacțiunea este un comportament pasiv, al cărui vector antisocial se exprimă în aceea că, în anumite cazuri, o persoană trebuie să acționeze, însă nu o face” [4]. A.B. Baumștein și E.I. Cesnokova afirmă: „Acțiunea prejudiciabilă se caracterizează printr-un comportament activ, volitiv și conștient, care vatămă sau amenință obiectul apărut de legea penală. [...] Inacțiunea prejudiciabilă este un comportament pasiv socialmente periculos, care constă în aceea că persoana nu comite acțiunea pe care ar fi trebuit și ar fi putut să o comită în virtutea îndatoririlor sale” [5]. Nu în ultimul rând, A.F. Parfionov exprimă următorul punct de vedere: „Acțiunea trebuie înțeleasă drept comportament activ al unei persoane ce constă în influențarea asupra mediului prin mișcările corpului său. Inacțiunea trebuie înțeleasă ca neîndeplinire de către persoană a obligațiilor impuse acesteia de lege să acționeze într-un anumit mod (dacă persoana a avut posibilitatea să acționeze). Cu alte cuvinte, acțiunea trebuie privită ca fenomen care există în realitatea obiectivă, iar inacțiunea trebuie privită drept concept juridic consacrat în norma dreptului penal” [1, p.5].

Astfel, acțiunea prejudiciabilă presupune o conduită activă, volitivă și conștientă a făptuitorului, prin care se aduce atingere obiectului apărării penale. Inacțiunea prejudiciabilă presupune că făptuitorul nu acționează în pofida obligației de acțiune, prin aceasta fiind adusă atingere obiectului apărării penale.

S.Brînza consideră că, de cele mai dese ori, omorul săvârșit în stare de afect se comite prin acțiune [2]. Mai categoric este V.I. Tkacenko, care susține că „acțiunea este singura formă de exprimare a infracțiunii de omor, iar această acțiune trebuie să fie direct legată de lezarea integrității anatomice a corpului uman, să presupună o influențare fizică asupra organelor umane, adică să implice un prejudiciu fizic” [6, p.8]. În mod asemănător, A.V. Bailov afirmă că, în cazul omorului săvârșit în stare de afect, fapta prejudiciabilă constă exclusiv într-o acțiune cu caracter fizic [7, p.10].

În context, este de menționat că, în general, o acțiune prejudiciabilă poate avea nu doar un caracter fizic. A.B. Baumștein și E.I. Cesnokova deosebesc trei tipuri de acțiune prejudiciabilă: „Acțiunea cu caracter fizic presupune depunerea de către făptuitor a unor eforturi fizice; acțiunea cu caracter psihic se exprimă în cuvinte sau în gesturi, care presupun exercitarea unei anumite influențe asupra psihicului altor persoane, în scopul de a le sili să săvârșească o acțiune dorită de făptuitor sau să se abțină de la o acțiune nedorită de acesta; acțiunea cu caracter mijlocit se comite prin utilizarea de către făptuitor a altor persoane care nu sunt supuse răspunderii penale din cauza vârstei sau a iresponsabilității” [5].

Doar acțiuni cu caracter fizic învederează exemplele din practica judiciară în care a fost aplicat art.146 CP RM: aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în gâtul victimei [8]; aplicarea a șase lovituri cu cuțitul de bucătărie în gâtul victimei [9,10]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în abdomenul victimei [11-15]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în cutia toracică a victimei [16-19]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în pieptul victimei [20]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în pieptul victimei și a unei lovituri în brațul victimei [21]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în spatele victimei [22,23]; aplicarea unei lovituri cu cuțitul de bucătărie în capul victimei [24]; aplicarea mai multor lovituri cu cuțitul de bucătărie în diferite părți ale corpului victimei [25-28]; aplicarea a șase lovituri cu cuțitul de bucătărie în diferite părți ale corpului victimei [29]; aplicarea unor lovituri victimei cu o bâta de lemn [30]; aplicarea multiplelor lovituri cu pumnii în capul victimei, urmată de strangularea victimei [31]; aplicarea multiplelor lovituri cu mâinile și picioarele în diferite părți ale corpului victimei [32; 33]; strangularea victimei cu ajutorul unui laț din ață de capron [34]; strangularea victimei cu o funie [35]; strangularea victimei cu mâinile [36]; efectuarea unei împușcături dintr-o armă de vânatoare [37-43]; efectuarea unei împușcături dintr-un pistol [44,45].

În exemplele prezentate mai sus acțiunea prejudiciabilă se exprimă, în esență, în: aplicarea de lovituri cu cuțitul de bucătărie sau cu o bâta; aplicarea de lovituri cu mâinile sau cu picioarele; strangulare; efectuarea unei împușcături dintr-o armă de foc.

Totuși, faptul că în practica de aplicare a art.146 CP RM nu am atestat decât exemple de acțiuni cu caracter fizic nu înseamnă că fapta prejudiciabilă prevăzută de acest articol nu s-ar putea exprima în acțiuni de alt caracter. În opinia lui S.V. Borodin și V.B. Malinin, este posibil ca omorul să fie săvârșit „pe calea influențării psihice asupra persoanei, mai ales a unei persoane care suferă de o afecțiune psihică sau de o maladie cardiacă” [46, p.49]. Referitor la omor, V.Bujor și V.Guțuleac menționează: „Acțiunea [...] poate consta în influențarea fizică directă asupra corpului victimei (aplicarea de lovituri în organele vitale, strangulare, otrăvire, înecare etc.), în influențarea indirectă asupra corpului victimei prin folosirea unor factori externi (acțiunea temperaturilor ridicate sau scăzute, a curenților electrici, a substanțelor toxice, a explozibililor, a materialelor radioactive etc.), în influențarea psihică asupra victimei (provocarea temerii, comunicarea de informații care provoacă atacul de cord, diverse amenințări) sau în inducerea unei persoane, care nu conștientizează caracterul și semnificația acțiunilor sale, a dorinței de a se lipsi de viață” [47]. Dacă S.V. Borodin, V.B. Malinin, V. Bujor și V. Guțuleac se referă la infracțiunile săvârșite prin omor în general, atunci S.Brînza se referă concret la infracțiunea prevăzută la art.146 CP RM: „Acțiunea are un caracter fizico-mecanic, chimic, biologic, psihic sau de altă natură (tăiere, înjunghiere, împușcare, înecare, strivire, aruncare de la înălțime, strangulare, lovire (cu mâinile, cu picioarele, cu un corp contondent etc.), electrocutare, ardere, refrigerare, otrăvire, administrarea unei supradoze de substanțe narcotice sau psihotrope, provocarea de arsuri prin folosire de acizi sau baze, inocularea de agenți patogeni, transfuzia de sânge incompatibil, constrângerea psihică a victimei să se arunce de la înălțime sau dintr-un mijloc de transport aflat în mișcare etc.)” [2]. Astfel, oricare acțiune de lipsire ilegală de viață a unei alte persoane, posibilă în condițiile aflării făptuitorului în stare de afect, poate exprima conținutul faptei prejudiciabile prevăzute de art.146 CP RM. Important este ca o astfel de acțiune să demonstreze spontaneitate și să nu presupună crearea prealabilă de condiții pentru lipsirea ilegală de viață a victimei.

Mai sus am menționat că V.I. Tkacenko [6, p.8] și A.V. Bailov [7, p.10] neagă posibilitatea evoluării inacțiunii ca formă a faptei prejudiciabile în cazul omorului săvârșit în stare de afect. O serie de alți autori au viziuni apropiate. Astfel, N.E. Alionkin opinează: „Cauzarea morții poate fi realizată atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Dintre toate infracțiunile care implică prezența unei circumstanțe atenuante doar pruncucidera poate fi săvârșită prin inacțiune. Omorul în stare de afect [...] poate fi comis numai pe calea acțiunii” [48, p.39]. A.A. Ciugunov relevă că omorul în stare de afect poate fi săvârșit exclusiv prin acțiune. Aceasta se explică prin specificul stării psihologice a făptuitorului. Or, defularea are loc anume pe calea acțiunii” [49, p.16]. O.S. Parnițana afirmă: „Afectul trebuie să presupună o descărcare, care se exprimă în comiterea unor acțiuni ilegale îndreptate asupra sursei de apariție a afectului, adică asupra victimei” [50]. O argumentare similară este enunțată de I.A. Alexandrenko: „Specificul infracțiunii, prevăzute la art.107 din Codul penal al Federației Ruse (adică, al omorului săvârșit în stare de afect – *n.a.*), constă în aceea că un astfel de omor ar trebui privit întotdeauna ca o reacție la comportamentul corespunzător al victimei. În acest sens, se poate concluziona că o asemenea infracțiune poate fi comisă doar prin acțiune” [51].

Un alt grup de autori exprimă puncte de vedere contrare. Astfel, M.A. Baturina menționează: „Toate tipurile de omor, inclusiv omorul „simplu”, omorul săvârșit cu circumstanțe atenuante și omorul săvârșit cu circumstanțe agravante, pot fi comise atât prin acțiune, cât și prin inacțiune” [52]. În opinia lui L.A. Zimireva, „pentru infracțiunile contra vieții este caracteristic faptul că urmările prejudiciabile pot fi legate cauzal atât de o acțiune (forma activă a faptei prejudiciabile), cât și de o inacțiune (forma pasivă a faptei prejudiciabile)” [53, p.100].

A.N. Popov schițează un exemplu în care omorul în stare de afect este comis pe calea inacțiunii: „Este lesne de imaginat situația, când, în calitate de reacție la comportamentul ilegal al victimei, la făptuitor apare starea de afect, iar el nu execută acțiunea pe care trebuia s-o execute. De exemplu, electricianul, care se află în apropiere de terminalul de comandă al rețelelor electrice, recepționează de la brigadierul care lucrează pe linie indicația să debranzeze rețeaua de la curent, cu precizarea că acea indicație a îmbrăcat o formă vexatorie. În loc să execute ce i s-a solicitat, electricianul, aflat sub influența stării de afect, abandonează locul de muncă, fără a debransa rețeaua de la curent, manifestând în acest mod indiferență față de urmările posibile ale faptei sale. În următorul moment, brigadierul atinge linia de contact și își pierde viața” [54, p.79-80]. Analizând acest exemplu, S.Brînza relevă: „Într-adevăr, nu există nicio piedică în calea calificării celor comise ca omor săvârșit în stare de afect, chiar dacă fapta prejudiciabilă s-a exprimat în inacțiune. Infracțiunea prevăzută la art.146 CP RM se comite prin inacțiune atunci când există obligația legală, contractuală sau naturală de a împiedica producerea morții victimei. Evaluând posibilitatea săvârșirii de către făptuitor a unor acțiuni prin care s-ar împiedica ori s-ar înlătura desfășurarea unor procese de natură să provoace moartea victimei, trebuie să se reiasă din calitățile fizice și psihice ce-i sunt caracteristice, din starea în care aceasta se găsea la momentul săvârșirii infracțiunii, din nivelul calificării și cunoștințelor pe care le are făptuitorul, precum și din ansamblul tuturor împrejurărilor exterioare în care s-a manifestat conduita făptuitorului” [2].

De altă părere este O.S. Parnițana: „Există puncte de vedere, conform cărora infracțiunile de acest gen (adică, omorul săvârșit în stare de afect – *n.a.*) pot fi comise nu doar prin acțiune, ci și prin inacțiune. În calitate de exemplu, promotorii acestor puncte de vedere prezintă situația în care o persoană care, în virtutea obligațiilor, trebuia să îndeplinească o anumită acțiune, nu a îndeplinit-o din cauza stării de afect provocate de actele ilegale sau imorale ale victimei, ceea ce a cauzat decesul victimei. În opinia noastră, în practică astfel de situații sunt extrem de rare și pot constitui temeiul aplicării art.125 din Codul penal al Federației Ruse (care prevede răspunderea pentru lăsarea în primejdie – *n.a.*)” [50]. În exemplul prezentat de A.N. Popov, criticat de O.S. Parnițana, victima infracțiunii nu îndeplinește condițiile pentru a fi considerată victimă a infracțiunii de lăsare în primejdie. În afară de aceasta, din considerentele, pe care le invocă O.S. Parnițana, nu rezultă clar de ce fapta nu poate fi calificată ca omor săvârșit în stare de afect, în situația în care o persoană care, în virtutea obligațiilor, trebuia să îndeplinească o anumită acțiune, nu a îndeplinit-o din cauza stării de afect provocate de actele ilegale sau imorale ale victimei, ceea ce a cauzat decesul acesteia.

Faptul că art.163 CP RM (în care este incriminată fapta de lăsare în primejdie) este aplicabil în cazul neexecutării unei obligații nu exclude posibilitatea aplicării art.146 CP RM în cazul neexecutării unei obligații. Sferele de aplicare a acestor două articole nu se suprapun. Aceasta rezultă din argumentele prezentate de unii autori. Atunci când analizează latura obiectivă a infracțiunii de lăsare în primejdie, N.A. Babii afirmă: „Inacțiunea, prin care se creează un pericol, constă în neîndeplinirea de către făptuitor a obligației de

a săvârși o acțiune, obligație a cărei executare ar împiedica apariția sau producerea unui pericol pentru viața unei alte persoane. Acțiunea care trebuie săvârșită reprezintă condiția obligatorie pentru menținerea vieții victimei, care nu este în măsură să întreprindă măsuri de autosalvare din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței sale (de exemplu, hrănirea unui copil, administrarea de medicamente necesare unui bolnav etc.)" [55, p.21]. Mai clară este ideea enunțată de L.A. Zimireva: „Trebuie avut în vedere că, dacă lăsarea în primejdie a dus, de exemplu, la moartea victimei, atunci, în funcție de forma de vinovăție, fapta poate fi calificată ca lipsire de viață din imprudență sau chiar ca omor. În acest caz infracțiunea comisă nu poate fi calificată exclusiv conform art.125 din Codul penal al Federației Ruse. Altfel s-ar acționa contrar logicii, regulilor de calificare a infracțiunilor și practicii judiciare prevalente" [53, p.103].

Trebuie de precizat că opinia lui L.A. Zimireva este acceptabilă în esență, însă nu corespunde conținutului legii penale a Republicii Moldova. Lăsarea în primejdie, care a provocat din imprudență decesul victimei, trebuie calificată nu în baza alin.(1) art.163 CP RM și art.149 CP RM, dar conform lit. b) alin.(2) art.163 CP RM. În art.125 din Codul penal al Federației Ruse lipsește un alineat similar cu alin.(2) art.163 CP RM.

Mai importantă este însă altă idee a lui L.A. Zimireva, și anume: dacă făptuitorul manifestă intenție față de decesul victimei, atunci lăsarea victimei fără ajutor trebuie calificată ca omor. Făcând delimitarea infracțiunii prevăzute la art. 163 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.145 și 147 CP RM, V.Stati relevă: „Dacă făptuitorul dorește sau admite în mod conștient producerea morții victimei, cele săvârșite nu pot fi calificate conform art.163 CP RM. Răspunderea penală urmează a fi aplicată potrivit art.145 sau, după caz, art.147 CP RM. Așa cum moartea se deosebește de pericolul morții, omorul intenționat sau pruncuciderea se deosebesc de lăsarea în primejdie. În ipoteza infracțiunii prevăzute la art.163 CP RM, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. Cât privește atitudinea psihică față de moartea victimei, în ipoteza prevăzută la lit.b) alin.(2) art.163 CP RM, făptuitorul fie consideră în mod ușuratic că moartea va putea fi evitată (când el își dă seama de caracterul prejudiciabil al inacțiunii sale și prevede producerea morții), fie nu prevede posibilitatea producerii morții, deși trebuia și putea să o prevadă" [56]. De asemenea, S.Brînza și V.Stati afirmă: „În contextul analizei intenției de a săvârși pruncuciderea, este oportună examinarea problemei privind delimitarea acestei fapte infracționale de lăsarea în primejdie (art.163 CP RM). Criteriul de delimitare este următorul: în cazul lăsării în primejdie, făptuitorul dorește ca cineva să-i poarte de grijă copilului ei nou-născut; în situația pruncuciderii, ea dorește sau admite moartea victimei. Orientarea intenției este apreciată în funcție de timpul și locul abandonării nou-născutului, de starea ei fizică la momentul abandonării lui, de probabilitatea salvării lui, de faptul cât de repede după abandonare copilul va putea fi descoperit etc. De exemplu, lăsarea nou-născutului în pădure sau în câmp, departe de locurile animate și căile de circulație, vorbește clar despre prezența intenției de pruncucidere. În contrast, lăsarea nou-născutului într-un cărucior, în timpul verii, la ușa maternității, mărturisește cel mai probabil despre intenția de a comite fapta de lăsare în primejdie" [57, p.324].

Interpretarea prin analogie ne obligă să deducem următoarele: se califică în baza art.146 CP RM lipsirea ilegală intenționată de viață, pe calea inacțiunii, săvârșită în stare de afect survenită în mod subit, provocată de actele de violență, de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei care se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței, dacă făptuitorul știa despre primejdie și a avut posibilitatea de a acorda ajutor victimei, fie că el însuși a pus-o într-o situație periculoasă pentru viață. Se califică în baza alin.(1) art.163 CP RM lăsarea, cu bunăștiință, fără ajutor, săvârșită în stare de afect survenită în mod subit, provocată de actele de violență, de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei care se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței, dacă cel vinovat știa despre primejdie și a avut posibilitatea de a acorda ajutor părții vătămate, fie că el însuși a pus-o într-o situație periculoasă pentru viață. Aplicarea alin.(1) art.163 CP RM nu exclude luarea în considerare la stabilirea pedepsei a circumstanței atenuante specificate la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM („ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea”).

Parafrazând cele menționate mai sus de S.Brînza și V.Stati, ajungem la concluzia că criteriul de delimitare între infracțiunile prevăzute la art.146 și 163 CP RM este următorul: în situația omorului săvârșit în stare de afect, făptuitorul dorește sau admite moartea victimei; în cazul lăsării în primejdie, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. În acest din urmă caz, față de moartea victimei făptuitorul poate manifesta exclusiv imprudență.

În alt context, cei care neagă posibilitatea comiterii prin inacțiune a omorului săvârșit în stare de afect invocă necesitatea aplicării răspunderii pentru neacordarea de ajutor unui bolnav. Ca urmare, trebuie să vorbim despre delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 146 și 162 CP RM.

Este parțial întemeiat punctul de vedere al lui N.A. Babii: „Răspunderea pentru inacțiunea-neingerință, chiar și în cazul decesului victimei, este posibilă doar în baza art.159 din Codul penal al Republicii Belarus, pentru neacordarea de ajutor unui bolnav” [55, p.20]. Menționăm că neacordarea de ajutor unui bolnav, care a provocat din imprudență decesul victimei, se califică în baza lit.b) alin.(2) art.162 CP RM. În acest sens, opinia lui N.A. Babii este întemeiată. Dacă însă făptuitorul manifestă intenție față de decesul victimei, art.162 CP RM nu poate fi aplicat. Din acest punct de vedere, opinia lui N.A. Babii nu este întemeiată.

Suntem de acord cu A.I. Kulkin care susține: „Doar stabilirea corectă a atitudinii psihice a făptuitorului față de fapta de neacordare de ajutor unui bolnav și față de urmările prejudiciabile sub formă de [...] moarte a victimei permite calificarea infracțiunii fie în baza art.124 din Codul penal al Federației Ruse (adică, drept neacordare de ajutor unui bolnav – *n.a.*) (dacă făptuitorul a manifestat imprudență), fie în baza [...] art.105 din Codul Penal al Federației Ruse (adică, drept omor – *n.a.*) (dacă făptuitorul a manifestat intenție)” [58]. La rândul său, N.V. Șetinina evocă: „Dacă se stabilește că făptuitorul, refuzând să acorde ajutor unui bolnav, dorește să provoace [...] moartea victimei sau admite în mod conștient producerea unei asemenea urmări, atunci fapta trebuie calificată [...] în baza art.105 [...] din Codul penal al Federației Ruse, fără a imputa art.124 din Codul penal al Federației Ruse” [59]. Referitor la omorul săvârșit prin inacțiune, P.Konstantinov prezintă un exemplu în care „moartea agonizantă a victimei se produce din cauza inacțiunii unui medic care era obligat să-i acorde ajutor” [60].

În concluzie, se califică în baza art.146 CP RM lipsirea ilegală intenționată de viață, pe calea inacțiunii, săvârșită în stare de afect survenită în mod subit, provocată de actele de violență, de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale unui bolnav de către o persoană care, în virtutea legii sau a regulilor speciale, era obligată să-i acorde ajutorul. Se califică în baza alin.(1) art.162 CP RM neacordarea de ajutor, fără motive întemeiate, săvârșită în stare de afect survenită în mod subit, provocată de actele de violență, de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale unui bolnav de către o persoană care, în virtutea legii sau a regulilor speciale, era obligată să-i acorde ajutorul. Aplicarea alin.(1) art.162 CP RM nu exclude luarea în considerare la stabilirea pedepsei a circumstanței atenuante specificate la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM („ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea”).

Criteriul de delimitare a infracțiunilor prevăzute la art.146 și 162 CP RM nu se deosebește esențial de criteriul de delimitare a infracțiunilor prevăzute la art.146 și 163 CP RM: în situația omorului săvârșit în stare de afect, făptuitorul dorește sau admite moartea victimei; în cazul neacordării de ajutor unui bolnav, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. În cazul din urmă, față de moartea victimei făptuitorul poate manifesta exclusiv imprudență.

În altă ordine de idei, așa cum s-a putut vedea mai sus, argumentele aduse de A.A. Ciugunov [49, p.16], O.S. Parnițana [50] și I.A. Alexandrenko [51], care exclud posibilitatea comiterii prin inacțiune a omorului în stare de afect, constau în aceea că defularea, descărcarea subiectului, care se află într-o asemenea stare, se poate realiza doar printr-un comportament activ, care implică mișcări ale corpului făptuitorului. Părerii apropiate au alți teoreticieni. Astfel, K.A. Sapojnikova consideră că „nota aparte a laturii obiective a omorului săvârșit în stare de afect este că acesta poate fi comis doar prin acțiune. Acest specific se datorează faptului că afectului, care apare și evoluează fulminant, întotdeauna îi este necesară o descărcare. Această descărcare se exprimă într-o acțiune. Starea de repaos se exclude în orice manifestări de afect” [61]. E.I. Marinina menționează: „Starea de repaos și starea de afect se află la poluri opuse. Astfel, este imposibil în principiu să comiți prin inacțiune un omor în stare de afect. Or, făptuitorului îi va lipsi acea stare a psihicului care permite omorului să fie afectizat” [62]. În viziunea lui V.O. Potapova, „teoretic, este posibil a săvârși prin inacțiune un omor în stare de afect. Însă, sub aspect practic, este foarte dificil a comite pe această cale omorul în stare de afect. Or, va fi extrem de dificil să fie probată prezența la făptuitor a stării de afect fiziologic” [63].

Considerăm că acești autori admit o confuzie. Astfel, S.Brînza și I.Serbinov remarcă: „Când vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă, ne interesează conotațiile juridice ale conduitei făptuitorului, nu cele fizice” [64]. A.B. Baumștein și E.I. Cesnokova menționează: „Comportamentul pasiv al făptuitorului este o caracteristică socială. Sub aspect fizic, făptuitorul se poate comporta destul de activ, însă, dacă, în același timp, nu a îndeplinit o anumită obligație, trebuie să vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă” [5]. A.A. Ter-

Akopov afirmă: „Esența socială a inacțiunii se exprimă în aceea că ea poate să apară doar în sfera socială. Inacțiunea nu poate fi concepută în afara relațiilor sociale. În sistemul relațiilor sociale contează comportamentul socialmente agreabil, care presupune abținerea de la săvârșirea unor acțiuni socialmente nocive și comiterea unor acțiuni utile societății” [65, p.13]. După părerea lui P.P. Fomin, „inacțiunea și acțiunea posedă aceeași semnificație psihofiziologică și sociopsihologică. Inacțiunea este o categorie normativă care exprimă atitudinea subiectului față de o acțiune obligatorie, socialmente utilă, și care posedă proprietăți informaționale. Prezența anumitor calități și exprimarea anumitor relații reprezintă indicatori de activitate. Astfel, inacțiunea prejudiciabilă poate fi considerată formă activă, și nu pasivă, a comportamentului anti-social” [4].

Întrucât vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă, importanța are semnificația socială a acesteia. O inacțiune este prejudiciabilă, deoarece făptuitorul, în calitate de participant la o relație socială, nu-și îndeplinește obligația de a comite o acțiune de natură să asigure buna desfășurare a acelei relații sociale. A fi pasiv socialmente nu înseamnă neapărat a fi pasiv sub aspect fizic. Poți fi în stare de repaos fizic, dar, în același timp, foarte activ sub aspect social. Sau viceversa, poți fi foarte activ sub aspect fizic, dar, în același timp, inactiv sub aspect social. Când vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă, avem în vedere inactivitatea sub aspect social. O asemenea inactivitate nu exclude activitatea sub aspect fizic, deci este posibilă în cazul în care omorul în stare de afect este săvârșit prin inacțiune.

Un alt argument în susținerea faptului că infracțiunea prevăzută la art.146 CP RM poate fi comisă pe calea inacțiunii rezultă din regula prevăzută la lit.a) art.117 CP RM. Conform acesteia, în cazul concurenței dintre norma privind componența de infracțiune cu circumstanțe atenuante și norma privind componența de infracțiune cu circumstanțe agravante, calificarea faptei se face în baza primei dintre aceste norme. Am evidențiat această regulă, fiindcă, nu de rare ori, omorul în stare de afect este comis cu deosebită cruzime. În asemenea cazuri, efectul cruzimii deosebite (care este o circumstanță agravantă prevăzută la lit.j) alin.(2) art.145 CP RM) este anulat datorită regulii prevăzute de lit.a) art.117 CP RM.

Referitor la omorul săvârșit cu deosebită cruzime, S.Brînza și V.Stati menționează: „În cele mai frecvente cazuri, metoda aleasă de făptuitor este cea care demonstrează cruzimea deosebită manifestată la săvârșirea omorului. Printre aceste metode se numără: [...] privarea de mâncare, apă, somn, de confort termic sau fonic, de alte necesități vitale etc.” [57, p.249]. S.S. Arnautova relevă: „Omorul cu deosebită cruzime poate fi comis fie prin acțiune, fie prin inacțiune. În ultimul caz, făptuitorului îi aferează obligația de a preveni producerea rezultatului infracțional” [66]. Similar, A.A. Miulkaki și G.A. Osokin consideră că omorul cu deosebită cruzime este săvârșit prin inacțiune atunci când „făptuitorului îi revine obligația de a preîntâmpina producerea unor urmări prejudiciabile” [67].

Astfel, dacă făptuitorul, care se află în stare de afect, nu execută în raport cu victima obligația de a o menține în viață și, prin aceasta, îi cauzează suferințe inutile și deosebite, se aplică art.146 CP RM. Important este ca, în acest caz, dacă suferințele victimei sunt de lungă durată, intenția de a omorî să apară și să se realizeze pe parcursul aflării făptuitorului în stare de afect. Cu alte cuvinte, este important ca intenția afectizată de a omorî să se realizeze la acea etapă a agoniei victimei, când aceasta mai poate fi salvată, când degradarea vieții victimei nu a dobândit încă un caracter ireversibil. Doar prezența acestei condiții face posibil ca art.146 CP RM să fie aplicat în cazul omorului săvârșit prin inacțiune, cu deosebită cruzime, în stare de afect.

În context, trebuie de menționat că, atunci când este inactiv sub aspect social, făptuitorul profită de prezența anumitor factori care acționează în detrimentul victimei. N.A. Babii afirmă: „Acțiunea, pe care trebuie să o întreprindă făptuitorul, este condiționată de natura pericolului iminent (foame, frig, boală etc.) care amenință victima” [55, p.20]. A.N. Popov, L.A. Zimireva și P.V. Fedâșina menționează: „Inacțiunea se caracterizează prin aceea că făptuitorul nu execută obligațiile care îi revin. Prin aceasta el catalizează activarea unor forțe care aduc atingere obiectului apărut de legea penală” [3, p.10]. Făptuitorul putea și trebuia să prevină sau să oprească acțiunea acestor factori, însă nu o face, devenind pasibil de răspundere penală.

Referitor la condiția „putea și trebuia”, pe care inacțiunea o îndeplinește în cazul omorului, S.A. Boiarov susține: „Inacțiunea se exprimă în omisiunea de a-i oferi victimei resursele necesare pentru menținerea în viață a organismului acesteia, care, în lipsa acestor resurse, moare. Inacțiunea este condiționată de: 1) lipsa acțiunii subiectului de lipsire a victimei de viață; 2) incapacitatea victimei de a menține funcțiile vitale importante ale organismului său; 3) obligația subiectului de a asigura menținerea acestor funcții și capacitatea lui de a executa efectiv obligația dată” [68, p.16]. I.O. Gruntov opinează: „Răspunderea pentru omorul

săvârșit prin inacțiune o pot purta doar persoanele obligate să întreprindă acțiuni ce ar fi putut preveni producerea urmărilor prejudiciabile și care au avut posibilitatea să comită astfel de acțiuni" [69, p.295]. În viziunea lui D.G. Kamalova, „infracțiunile comise sub formă de inacțiune se caracterizează prin două criterii: criteriul obiectiv – nesăvârșirea acțiunii de către persoana obligată să o săvârșească; criteriul subiectiv – prezența la acea persoană a capacității de a săvârși o asemenea acțiune” [70]. N.A. Babii observă: „Omorul prin inacțiune se exprimă în neluarea de către persoana obligată a unor măsuri de a menține în viață victima care nu este aptă să se salveze. Răspunderea pentru omorul prin inacțiune poate fi aplicată numai dacă sunt prezente două condiții obligatorii: 1) condiția obiectivă – făptuitorul trebuia să acționeze într-un anumit mod; 2) condiția subiectivă – făptuitorul putea să acționeze după cum era necesar” [55, p.20].

Astfel, inacțiunea prejudiciabilă există doar atunci când făptuitorul are obligația și putința de a acționa într-o anumită manieră. Dacă nu există o astfel de obligație / putință, atunci lipsește inacțiunea prejudiciabilă.

Despre putința de a acționa I.F. Kilcițki și M.M. Kilcițki menționează: „Atunci când evaluăm capacitatea unei persoane de a acționa într-un anumit mod, trebuie să ținem cont de calitățile sale fizice și psihice, de starea ei în momentul săvârșirii infracțiunii, de nivelul ei de cunoștințe, de abilitățile acesteia, de calificarea ei profesională și de alte circumstanțe în carea persoana dată a acționat” [71]. A.N. Popov, L.A. Zimireva și P.V. Fedâșina evocă: „Evaluarea capacității unei persoane de a acționa trebuie să se bazeze pe toate circumstanțele relevante, precum și pe aptitudinile subiective ale acesteia. Este necesar să se stabilească dacă această persoană, având vârsta, experiența, cunoștințele, starea de sănătate corespunzătoare etc., poate îndeplini sau nu obligația pe care o are în acea situație” [3, p.10]. După părerea lui A.G. Babicev, „la baza evaluării capacității unei persoane de a acționa într-un anumit mod este pus criteriul subiectiv: putea și dorea oare această persoană, ținând cont de cunoștințele, calificarea, experiența, starea de sănătate pe care le avea în acea situație concretă, să îndeplinească acțiunea care i se cerea?” [72, p.87].

Deoarece analiza noastră este consacrată omorului săvârșit în stare de afect, este necesar să acordăm atenție primordială stării de afect, ca circumstanță ce caracterizează făptuitorul. Cu alte cuvinte, în cazul în care există indicii că omorul în stare de afect a fost săvârșit prin inacțiune, în primul rând trebuie să se stabilească dacă starea de afect i-a lăsat făptuitorului posibilitatea de a săvârși acțiunea pe care trebuia să o comită în acea situație. Dacă starea de afect l-a privat pe făptuitor de această posibilitate, el nu va putea răspunde conform art.146 CP RM. Dacă starea de afect nu l-a privat pe făptuitor de posibilitatea de a săvârși acțiunea pe care trebuia să o comită în acea situație, este necesar să se analizeze vârsta, cunoștințele, calificarea, experiența, starea de sănătate etc., pe care făptuitorul le avea în acea situație concretă. Nu este exclus ca una dintre aceste circumstanțe, ce caracterizează făptuitorul, să-l fi privat de posibilitatea de a săvârși acțiunea pe care trebuia să o comită în acea situație.

Pentru a reține la calificare omorul în stare de afect săvârșit prin inacțiune, prezența obligației făptuitorului de a acționa într-o anumită manieră este la fel de importantă ca prezența putinței făptuitorului de a acționa într-o anumită manieră. În context, S.V. Borodin și V.B. Malinin susțin: „Principalul criteriu de distingere a infracțiunii prejudiciabile de lipsa faptei prejudiciabile îl reprezintă criteriul obligației făptuitorului de a acționa într-un anumit mod” [46, p.25].

În încercarea de a stabili sursa obligației făptuitorului de a acționa într-un anumit mod, A.M. Lazarev menționează: „Inacțiunea își dezvăluie esența nu prin ceea ce este subiectiv (gânduri, stare periculoasă), ci prin relații sociale, cu caracter obiectiv, a căror desfășurare inacțiunea o perturbă” [73]. D.G. Kamalova afirmă: „Obligația de a comite o acțiune socialmente utilă poate avea sediul în normele juridice sau în alte norme sociale” [70]. În opinia lui P.P. Fomin, „obligația de a acționa poate rezulta din prevederile actelor normative. O astfel de obligație poate fi condiționată de activitatea de serviciu sau de activitatea profesională a făptuitorului” [4]. Astfel, după părerea acestor autori, obligația făptuitorului de a acționa într-o anumită manieră poate rezulta dintr-un contract, din raporturile de muncă, din comportamentul prealabil al făptuitorului sau din alte circumstanțe de fapt.

O asemenea abordare nu este suficient de edificativă. Accentul trebuie pus pe sursa concretă a obligației făptuitorului de a acționa într-o anumită manieră, nu pe împrejurările în care apare această obligație. Vorbind despre o asemenea sursă concretă, V.B. Malinin evocă: „În cazul infracțiunii, temeiul obligației de a acționa poate fi legea și numai legea. [...] Caracterul normativ al infracțiunii îl confirmă într-un mod cert faptul că inacțiunea este de neconceput fără obligația de a acționa, iar aceasta din urmă este asumată numai prin lege” [74, p.269]. În context, V.Stati vine cu o precizare importantă: „Actul normativ care nu este adoptat de

Parlament în temeiul art.72 din Constituție [...] se consideră lege numai în cazul în care este adoptat, aprobat sau emis în limitele și potrivit normelor unei legi" [75]. Cu alte cuvinte, un act normativ subordonat legii poate reprezenta sursa de obligație a făptuitorului de a acționa, cu condiția că acest act normativ dezvoltă o lege, fără a crea reglementări de sine stătătoare.

A.A. Boiko relevă: „Caracterul de referință („de blanchetă”), privită drept caracteristică a unor dispoziții penale, își dovedește pertinenta mai ales în cazul reglementării răspunderii penale pentru inacțiune. Or, tiparele de comportament activ, cerute făptuitorului, sunt situate în afara legii penale” [76, p.99]. Așadar, în cazul omorului în stare de afect comis prin inacțiune, obligația făptuitorului de a menține viața victimei este stabilită de un act normativ extrapenal, care fie constituie lege, fie dezvoltă o lege, fără a crea reglementări de sine stătătoare. Cât privește răspunderea pentru neexecutarea acestei obligații, temeiul juridic al acesteia constă, așa cum rezultă din alin.(1) art.51 CP RM, în totalitatea elementelor constitutive prevăzute de norma penală, și anume – de art.146 CP RM. Dispozițiile extrapenale pot doar contribui la interpretarea art.146 CP RM, însă nu pot stabili temeiul juridic al răspunderii penale pentru neexecutarea de către făptuitor a obligației de a menține victima în viață.

Concluzii

Acțiunea prejudiciabilă presupune o conduită activă, volitivă și conștientă a făptuitorului, prin care se aduce atingere obiectului apărării penale. Oricare acțiune de lipsire ilegală de viață a unei alte persoane, posibilă în condițiile aflării făptuitorului în stare de afect, poate exprima conținutul faptei prejudiciabile prevăzute de art.146 CP RM. Important este ca o astfel de acțiune să demonstreze spontaneitate și să nu presupună crearea prealabilă de condiții pentru lipsirea ilegală de viață a victimei.

Inacțiunea prejudiciabilă presupune că făptuitorul nu acționează în pofida obligației de acțiune, prin aceasta fiind adusă atingere obiectului apărării penale. Inacțiunea prejudiciabilă există doar atunci când făptuitorul are obligația și putința de a acționa într-o anumită manieră. Dacă nu există o astfel de obligație / putință, atunci lipsește inacțiunea prejudiciabilă. O inacțiune este prejudiciabilă, deoarece făptuitorul, în calitate de participant la o relație socială, nu-și îndeplinește obligația de a comite o acțiune de natură să asigure buna desfășurare a acelei relații sociale. A fi pasiv socialmente nu înseamnă neapărat a fi pasiv sub aspect fizic. Poți fi în stare de repaos fizic, dar, în același timp, foarte activ sub aspect social. Sau viceversa, poți fi foarte activ sub aspect fizic, dar, în același timp, inactiv sub aspect social. Când vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă, avem în vedere inactivitatea sub aspect social. O asemenea inactivitate nu exclude activitatea sub aspect fizic, deci este posibilă în cazul în care omorul în stare de afect este săvârșit prin inacțiune.

Infrațiunea prevăzută la art.146 CP RM poate fi comisă pe calea inacțiunii. În cazul omorului în stare de afect comis prin inacțiune, obligația făptuitorului de a menține viața victimei este stabilită de un act normativ extrapenal, care fie constituie lege, fie dezvoltă o lege, fără a crea reglementări de sine stătătoare.

Criteriul de delimitare a infrațiunii prevăzute la art.146 CP RM de infrațiunile prevăzute la art.162 sau 163 CP RM este următorul: în situația omorului săvârșit în stare de afect, făptuitorul dorește sau admite moartea victimei; în cazul neacordării de ajutor unui bolnav sau al lăsării în primejdie, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. În cazul infrațiunilor prevăzute la art.162 sau 163 CP RM, față de moartea victimei făptuitorul poate manifesta exclusiv imprudență.

Referințe:

1. ПАРФЕНОВ, А.Ф. *Общее учение об объективной стороне преступления*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2004. 24 с.
2. BRÎNZA, S. Infrațiunile prevăzute la art.146 și la art.147 CP RM: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3, p.86-104. ISSN 1814-3199
3. ПОПОВ, А.Н., ЗИМИРЕВА, Л.А., ФЕДЫШИНА, П.В. *Объективная сторона состава преступления* / Под общ. ред. А.Н. Попова. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. 64 с.
4. ФОМИН, П.П. Предмет и признаки объективной стороны состава преступления: проблемы взаимосвязи и разграничения. В: *Вестник Луганской академии внутренних дел имени Э.А. Дидоренко*, 2018, №1, с.146-156.
5. БАУМШТЕЙН, А.Б., ЧЕСНОКОВА, Е.И. Основополагающие признаки объективной стороны в понятии состава преступления. В: *Новый юридический журнал*, 2013, №2, с.133-137. ISSN 2076-278X

6. ТКАЧЕНКО, В.И. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву*. Москва: ВЮЗИ, 1977. 100 с.
7. БАЙЛОВ, А.В. *Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання*: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2004. 20 с.
8. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 12.09.2012. Dosarul nr.1a-361/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/35ae5aae-9cbf-e211-9226-005056a5fb1a
9. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20.01.2010. Dosarul nr.1a-75/2011. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/91c8e12c-a395-e011-812b-00215ae003e7
10. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 05.10.2010. Dosarul nr.1ra-765/2010. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
11. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02.09.2008. Dosarul nr.1ra-886/2008. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
12. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24.03.2009. Dosarul nr.1ra-237/2009. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
13. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03.05.2011. Dosarul nr.1ra-243/2011. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
14. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03.04.2012. Dosarul nr.1ra-285/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
15. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18.05.2010. Dosarul nr.1ra-510/2010. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
16. Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 08.10.2019. Dosarul nr.1-2873/2019. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/43524114-4ec8-4e3f-9559-5021132d03d7
17. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26.02.2010. Dosarul nr.1a-2046/2019. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/558bb54b-a96d-4959-8cc4-09ab2c718c38
18. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 17.02.2010. Dosarul nr.1ra-273/2010. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
19. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 10.05.2017. Dosarul nr.1ra-653/2017. [Accesat: 26.03.2020] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8787
20. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11.05.2011. Dosarul nr.1ra-414/2011. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
21. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19.10.2011. Dosarul nr.1ra-704/2011. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
22. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18.07.2007. Dosarul nr.1ra-804/2007. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
23. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.04.2009. Dosarul nr.1ra-325/2009. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
24. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28.04.2009. Dosarul nr.1ra-435/2009. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
25. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29.07.2010. Dosarul nr.1re-812/2010. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
26. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.03.2006. Dosarul nr.1ra-152/2006. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
27. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 15.01.2013. Dosarul nr.1ra-62/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
28. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 20.06.2012. Dosarul nr.1ra-637/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
29. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.12.2005. Dosarul nr.1ra-783/2005. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
30. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18.05.2005. Dosarul nr.1ra-314/2005. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
31. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 20.04.2010. Dosarul nr.1ra-365/2010. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
32. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24.05.2016. Dosarul nr.1ra-517/2016. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6746
33. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09.12.2008. Dosarul nr.1ra-1230/2008. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

34. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 27.07.2011. Dosarul nr.1a-278/2011. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5d04e186-60c2-e011-91d4-00215ae003e7
35. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 15.07.2014. Dosarul nr.1ra-874/2014. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2730
36. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24.07.2012. Dosarul nr.1ra-505/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
37. Decizia Colegiului judiciar al Curții de Apel Cahul din 10.06.2014. Dosarul nr.05-1a-275-05032014. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0267513d-4b03-e411-8956-005056a5fb1a
38. Decizia Colegiului judiciar al Curții de Apel Cahul din 27.03.2013. Dosarul nr.05-1r-1215-28122012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ab48f1c0-68ae-e211-9566-00215ae0d4e7
39. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13.09.2006. Dosarul nr.1re-171/2006. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
40. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 05.06.2012. Dosarul nr.1ra-478/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
41. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22.10.2013. Dosarul nr.1ra-772/2013. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=732
42. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04.06.2013. Dosarul nr.1ra-418/2013. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=317
43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29.12.2014. Dosarul nr.4-1re-119/2014. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=617
44. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 14.10.2008. Dosarul nr.1ra-965/2008. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
45. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 14.11.2012. Dosarul nr.1ra-1223/2012. [Accesat: 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
46. БОРОДИН, С.В., МАЛИНИН, В.Б. *Убийство – общая характеристика*. Санкт-Петербург: МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2013. 196 с. ISBN 978-5-91950-051-3
47. БУЖОР, В., ГУЦУЛЯК, В. Умышленное убийство (ст.145 УК РМ): комментарий. В: *Закон и жизнь*, 2011, №3, с.8-19. ISSN 1810-3081
48. АЛЁНКИН, Н.Е. *Система привилегированных составов убийства в уголовном праве России: проблемы совершенствования*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017. 217 с.
49. ЧУГУНОВ, А.А. *Ответственность за убийство, совершенное в состоянии аффекта*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. 25 с.
50. ПАРНИЦЫНА, О.С. Проблемы объективной стороны преступлений, предусмотренных ст.107, 113 УК РФ. В: *Приоритетные научные направления: от теории к практике*, 2015, №17, с.218-224.
51. АЛЕКСАНДРЕНКО, Ю.А. Проблема назначения справедливого наказания за убийство, совершенное в состоянии аффекта. В: *Молодой ученый*, 2019, №18, с.210-212. ISSN 2072-0297
52. БАТУРИНА, М.А. Проблемы квалификации простого убийства. В: *Аллея Науки*, 2017, №16, Том 4, с.802-805. ISSN 2587-6244
53. ЗИМИРЕВА, Л.А. *Причинная связь в преступлениях против жизни*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 228 с.
54. ПОПОВ, А.Н. *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 463 с. ISBN 5-94201-025-0
55. АНДРУШКО, П.А., АРЯМНОВ, А.А., БАБИЙ, Н.А. et al. *Преступления против личности в уголовном праве Беларуси, России и Украины* / Отв. ред. А.И. Чучаев. Москва: Проспект, 2014. 680 с. ISBN 978-5-392-13525-7
56. STATI, V. Infrațiunea de lăsare în primejdie: problemele conexiunii cu alte fapte infracționale. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.9, p.19-24. ISSN 1811-0770
57. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3
58. КУЛЬКИН, А.И. К вопросу об уголовной ответственности за неоказание помощи больному. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2014, №2, с.82-86. ISSN 2073-0454
59. ЦЕТИНИНА, Н.В. Неоказание помощи больному: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации. В: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, №1, с.143-149. ISSN 2071-8284
60. КОНСТАНТИНОВ, П. Влияние жестокости преступного поведения на квалификацию убийства. В: *Законность*, 2001, №9, с.7-10. ISSN 0869-4486
61. САПОЖНИКОВА, К.А. Проблемы квалификации и разграничения убийства, совершенного в состоянии аффекта. В: *Отечественная юриспруденция*, 2017, Том 1, №5, с.85-87. ISSN 2412-8228

62. МАРИНИНА, Е.Ю. Особенности объективной стороны убийства, совершенного в состоянии аффекта. В: *Актуальные проблемы юридической науки и практики. Сборник научных статей по материалам Международной научно-практической конференции*, 2017, Том 2, с.73-78.
63. ПОТАПОВА, В.О. Особенности объективной стороны убийства, совершенного в состоянии аффекта. В: *Современная юриспруденция: актуальные вопросы, достижения и инновации. Сборник статей XX Международной научно-практической конференции*, 2019, с.180-184. ISBN 978-5-907204-79-9
64. BRÎNZA, S., SERBINOV, I. Fapta prejudiciabilă în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”*, 2017, nr.8, p.57-69. ISSN 1814-3199
65. ТЕР-АКОПОВ, А.А. *Бездействие как форма преступного поведения*. Москва: Юридическая литература, 1980. 152 с.
66. АРНАУТОВА, С.С. Объективная сторона убийства, совершенного с особой жестокостью. В: *Научный аспект*, 2012, №3, с.8-12. ISSN 2226-5694
67. МЮЛЬКАЛИ, А.А., ОСОКИН, Г.А. Особенности объективной стороны убийства, совершенного с особой жестокостью. В: *Актуальные вопросы образования и науки*, 2019, №1, с.17-20. ISSN 1996-9929
68. БОЯРОВ, С.А. *Теория и практика «простого» убийства*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2003. 30 с.
69. АХРАМЕНКА, Н.Ф., БАБИЙ, Н.А., БАРКОВ, А.В. et al. *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь / Под общ. ред. А. В. Баркова, В.М. Хомича*. Минск: ГИУСТ БГУ, 2007. 1007 с. ISBN 978-985-6739-60-9
70. КАМАЛОВА, Д.Г. Возможно ли покушение путем бездействия? В: *Российский следователь*, 2016, №18, с.43-46. ISSN 1812-3783
71. КИЛЬЧИЦКИЙ, И.Ф., КИЛЬЧИЦКИЙ, М.М. Бездействие как форма преступного поведения. Особенности бездействия в некоторых преступлениях со специальным субъектом. В: *Право в Вооруженных силах*, 2012, №5, с.11-18. ISSN 2219-5947
72. БАБИЧЕВ, А.Г. *Преступления против жизни: теоретико-прикладные проблемы и доктринальная модель уголовного закона*: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Казань, 2019. 452 с.
73. ЛАЗАРЕВ, А.М. Сущность бездействия и его уголовно-правовое значение. В: *Труды 17-го Международного научно-промышленного форума «Великие реки-2015» (19-22 мая 2015 г.), Секция XIII «Правовые основы борьбы с преступностью и обеспечение безопасности судоходства на внутренних водных путях»*, Вып.5, с.134-142.
74. *Энциклопедия уголовного права*. Том 4. *Состав преступления*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2005. 797 с. ISBN 5-91005-004-4
75. STATI, V. Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22/2017 și nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale. В: *Актуальные научные исследования в современном мире. Сборник научных трудов*. Переяслав-Хмельницкий, 2018, Вып.2, ч.7, p.43-50. ISSN 2524-0986
76. БОЙКО, А.И. *Преступное бездействие*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 318 с. ISBN 5-94201-162-1

Date despre autor:

Rodica BERDILO, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0002-8054-108X

Prezentat la 28.03.2020